అన్నకు మేమంటే ఎంత ప్రేమో

ఆత్రం భుజంగరావు*

అన్నకు ఆదిలాబాద్ ఏజెన్సీలో రెండు పేర్లున్నాయి. ఒకటి కిట్టనివారు అనేదీ, మరొకటి ఆదివాసులు ఆప్యాయంగా పిల్చుకునేదీ - ఎవరు ఎక్కడ చనిపోయినా వెంటనే ఎగురుకుంటూ వస్తాడని పోలీసులు, అధికారులు 'ఆదివాసీ గద్ద' అని పేరు పెట్టారాయనకు. అన్యాయం జరిగిన వెంటనే అక్కడ ప్రత్యక్షమవడాన్ని సహించలేని వాళ్లనుకునే మాటది. రెండోది 'డగూర్ ఏవుగునోర్ దైవతోర్ మాయినల్' (ఎంతో జ్ఞానం ఉన్న దైవాంశ సంభూతుడు) ఇది ఆదివాసులు గోండి భాషలో ఆయన్ని పిల్చుకునే పేరు.

ఇంద్రవెల్లి ఘటన 1981 ఏప్రిల్ 20న జరిగింది. ఆనాడు పోలీసులు ఎందరో గోండులను కాల్చి చంపారు. ఒక భయానక వాతావరణం నెలకొంది ఆదివాసీ ప్రాంతాలన్నిట్లో. మొదటిసారి అన్న మా జిల్లాకు వచ్చింది అప్పుడే అని విన్నాను. గిరిజన గూడాలన్నీ తిరిగి చనిపోయిన వారి కుటుంబాలకు మనోధైర్యాన్ని ఇచ్చారు. ఆ తర్వాత ఇంద్రవెల్లి సంస్మరణ సభలలో ఎన్నోసార్లు ప్రసంగించారు అన్న. నాటి నుంచి నేటి వరకూ ఆయన మా జిల్లా ఆదివాసుల అన్ని సమస్యలపై నిరంతరం పని చేస్తూనే ఉన్నారు.

కొమురం భీం స్ఫూర్తితో జల్, జంగిల్, జమీన్‌ల కోసం పోరాడుతున్న ఆదివాసులకు అవాంతరాలు ఎదురైన ప్రతిసారీ ఆయన మా చెయ్యి పట్టుకుని ఆ అవాంతరాన్ని దాటిస్తూ వచ్చారు. అటవీ భూములకు పట్టాలు ఇవ్వాలని మేము పోరాటం చేస్తుంటే, ఆ భూములు మాకు చెందకుండా చేయడం కోసం ప్రభుత్వం

---

* మానవహక్కుల వేదిక ఆదిలాబాద్ జిల్లా కార్యదర్శి

ఎన్నో కుంటిసాకులు చెబుతూ వస్తున్న తరుణంలో అటవీ హక్కుల పరిరక్షణ చట్టం వచ్చిందని చెప్పి భూములు మాకు ఇప్పించడానికి అన్న ఎంతో ప్రయత్నం చేసిండు. పర్యావరణ విధ్వంసాన్ని సాకుగా చూపించి ఈ ప్రయత్నానికి కొంతమంది గండికొట్టబోతే వెనువెంటనే అన్న హైకోర్టులో ఆదివాసుల వాణిని వినిపించి అటవీ భూములను ఆదివాసులకు చెందేలా ఆర్డర్ సాధించగలిగారు. పట్టాల పంపిణీకి అడ్డంకుల్ని తొలగించారు. అయినా అటవీ హక్కులు కల్పించినట్లే కల్పించి ప్రభుత్వం మళ్లీ దాన్ని నిలిపివేసింది. ఇప్పుడు దీనిని ప్రశ్నించేందుకు ఎవరూ లేరు. అన్న లేకపోవడంతో ఆదివాసుల గొంతు మూగబోయినట్లు భావిస్తున్నాం.

ఏజెన్సీ ప్రాంతాల రక్షణ చట్టాలను పరిరక్షించవలసిన ఆవశ్యకత గురించి అన్నకు ఉన్న ఆసక్తి మరొకరికి లేదు. ఏజెన్సీ చట్టాల సవరణకు ఎక్కడ ఎటువంటి ప్రయత్నం జరిగినా దానిని నిలువరించడానికి శాయశక్తులా ప్రయత్నించేవారు. చట్ట సవరణలు జరిగితే ఆదివాసుల జీవితాలు పరాధీనమవుతాయనే స్పృహ ఆయనకు ఎల్లప్పుడూ ఉండేది. ఒకసారి ఏజెన్సీ ప్రాంతంలోని స్థానిక సంస్థల ఎన్నికల్లో గిరిజనేతరులు కూడా పోటీ చేసే అవకాశాన్నిచ్చే రోస్టర్ పద్ధతిని ప్రవేశపెడితే దాన్ని నిలిపివేయాలని కోరుతూ హైకోర్టులో కేసు వేసి గెలిచారు. అప్పట్నుంచి స్థానిక సంస్థలలో గిరిజనులు ప్రతినిధులుగా ఉండటం సాధ్యమయ్యింది.

మాకు జబ్బు వస్తే ముందొచ్చేది ఆయనే

ఆదిలాబాద్ నుంచి పాడేరు, చింతపల్లి వరకూ ఉన్న ఆదివాసీ ప్రాంతాల్లో వైద్య సౌకర్యాలు కనీసస్థాయిలో కూడా లేవనేది అందరికీ తెలిసిందే. ఆదిలాబాద్, విశాఖ ఏజెన్సీ ప్రాంతాల్లో ప్రతి సీజన్‌లోనూ మలేరియా, అతిసార వ్యాధులతో ఆదివాసులు దుర్మరణం పాలవుతున్నారు. ఆదిలాబాద్‌లో 1998లో అతిసార వ్యాధితో ఆదివాసులు పిట్టల్లా రాలిపోయారు. వెంటనే అన్న ఈ ప్రాంతాన్ని పర్యటించి వాస్తవాలను ప్రభుత్వానికి ఒక నివేదిక ద్వారా అంజేశారు. దీనితో ప్రభుత్వం అత్యవసర సేవలకోసం డాక్టర్ల బృందాలను అక్కడకి పంపింది.

ఆయన కృషితోనే ఏజన్సీలో ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలు (పిహెచ్‌సి) మళ్లీ పనిచేయడం మొదలుపెట్టాయి. ప్రత్యేకంగా అంబులెన్స్‌లు వచ్చాయి. పారామెడికల్ కాంపుల నిర్వహణ మొదలయ్యింది. వీటన్నింటి నిర్వహణనీ ఐటిడిఏ చూసుకునేది. అయితే కొన్నేళ్లకు వీటిని ప్రయివేటుపరం చేసే కార్యక్రమంలో భాగంగా గాదిగూడ, లింగాపూర్ పిహెచ్‌సిలను 'కరుణ ట్రస్టు' (తమిళనాడు)కు అప్పజెప్పి ప్రభుత్వం

చేతులు దులుపుకుంది. వెంటనే అన్న స్పందించి ఐటిడిఏ, వైద్యశాఖ అధికారులతో చర్చించారు. దీనిపై హైకోర్టులో పిటిషన్ కూడా దాఖలు చేశారు.

మంచినీరు లభ్యంకాక ఆదిలాబాద్ ఆదివాసుల గొంతెండిపోతుంటే 2004లో అన్న పెద్ద టీంతో వచ్చి ఆ ప్రాంతాలన్నీ పర్యటించారు. మంచినీరు అందించడంలో ప్రభుత్వ అధికారుల నిర్లక్ష్యాన్ని ఎత్తి చూపారు. నీటి నిలువకోసం ఎక్కడెక్కడ మిని చెక్‌డ్యాంలు, కుంటలు, వాటర్ ట్యాంకులు నిర్మించవచ్చో అధికారులకు సూచించారు. నీరు దొరకకపోవడం ఒక సమస్యయితే దొరికిన నీరు కలుషితమైనది కావడం మరో సమస్య. దీని వల్లనే వ్యాధులు ప్రబలుతున్న సంగతిని గుర్తించి ఐదు నుంచి పది గ్రామాలకు నీటిని సరఫరా చేయగలిగే మినరల్ వాటర్ ప్లాంట్లను ఏర్పాటు చేయమని ప్రభుత్వానికి సూచించారు. ఆదివాసీ కమిటీలకు ఒక ట్రాలీ మంజూరు చేసి ఇద్దరు ఉద్యోగులను నియమించి ఆ మంచినీటిని గ్రామాలకు సరఫరా చేసే పద్ధతిని అభివృద్ధి చేయమని సూచించారు. ఆ సూచన మేరకు ప్లాంట్లను ఏర్పాటు చేసారు కానీ వాటి నిర్వహణా లోపాలవల్ల అవి ఇప్పుడు వృథాగా పడి ఉన్నాయి.

మరోసారి 2006లో ఆదివాసులు సుమారు 300 మంది విషజ్వరాలు సోకి మరణించారు. అన్న ఒక్కొక్క గూడెమూ తిరిగి వాస్తవాలను సేకరించి ప్రభుత్వానికి నివేదిక ఇచ్చారు. ప్రభుత్వ నిర్లక్ష్యాన్ని నిరసించారు. యుద్ధప్రాతిపదికపై వైద్య సేవలకోసం డిమాండ్ చేశారు. దీనితో తృప్తి చెందక మిత్రులైన కొంతమంది వైద్యులను తీసుకువచ్చి రక్త నమూనాలను తీయించారు. ఏదో ఒక రకంగా తన ఆదివాసీ మిత్రులను రక్షించుకోవాలని తపన పడ్డారు. పౌష్టికాహారం అందక పిల్లలు, రక్తహీనతవల్ల గర్భిణీ స్త్రీలు మరణిస్తున్నారని ఆ డాక్టర్ల బృందం తెలిపింది. పిల్లల వైద్యుడు డాక్టర్ తిరుపతయ్య (జమ్మికుంట) గారి సహకారంతో అన్న ఒక రిపోర్టును ప్రభుత్వానికి ఇచ్చారు. వెంటనే చర్యలు చేపట్టకపోతే మానవహక్కుల ఉల్లంఘన కింద కోర్టులో దోషులుగా నిలబెడతామని ప్రభుత్వాధికారులందరినీ హెచ్చరించారు. నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు కూర్చున్న ప్రభుత్వం ఈ హెచ్చరికతో దిగివచ్చి ఆదివాసీ ప్రాంతాల్లో పౌష్టికాహార కేంద్రాల్ని ఏర్పాటు చేసి డాక్టర్ల పర్యవేక్షణలో దానిని నడుపుతున్నారు.

వ్యాధి నిరోధక శక్తి లేనందువల్లే ఆదివాసులు వ్యాధులపాలవుతున్నారని తేల్చుకున్న తరువాత ఆయన జిల్లా కలెక్టర్, ఐటిడిఏ ప్రాజెక్టు అధికారులతో చర్చించి కొన్ని సూచనలు చేశారు. ఉపాధి హామీ పథకానికి ఇచ్చే నగదును నేరుగా ఇవ్వకుండా నాణ్యమైన నిత్యావసర వస్తువులను ఆదివాసులకు అడ్వాన్సుగా సరఫరా చేయాలన్న అన్న సూచన యిప్పుడు అమలవుతోంది.

బేర్‌ఫుట్ డాక్టర్ల ఆలోచన సార్‌దే

నివారించతగ్గ వ్యాధుల కారణంగా ఆదివాసులు మరణించడం అన్నను చాలా కలచివేసేది. ఆయన సలహాపై డా. తిరుపతి, ఆయన డాక్టరు మిత్రులు గత ఏడాది ఆదివాసీ విద్యావంతులకు ప్రథమ చికిత్సలో శిక్షణ ఇచ్చారు. మూడు నెలలు థియరీ, రెండు నెలలు ప్రాక్టికల్ శిక్షణను పొందిన 40 మంది 'ఆదివాసీ బేర్‌ఫుట్ డాక్టర్లు' ఇప్పుడు స్థానిక ఆదివాసులకు వైద్యసేవలు అందిస్తున్నారు. మరో 15 మంది శిక్షణలో ఉన్నారు. 'బాలగోపాల్ స్మారక వైద్య శిక్షణ తరగతుల' పేరుతోనే ఈ శిక్షణని ఇచ్చారు. సమాజం కొరకు ఏం చేయమంటారని ఎవరైనా అన్నను సలహా అడిగితే ఆయన వెంటనే ఆదివాసీ సమాజం వైపుకే తనవేలు చూపించారు. తన దగ్గరికి వచ్చిన ఎంతో మందికి ఆయన ఈ సలహానే ఇచ్చినట్లు తెలిసింది.

ఏజెన్సీ ప్రాంతంలో స్థానిక ఉద్యోగాలను ఇతర అభివృద్ధి చెందిన గిరిజనేతరులు హస్తగతం చేసుకోవడం వలన ఆదివాసీ విద్యావంతులు నష్టపోతుండడం చూసి కోర్టు ద్వారా పాత జివోలను సవరింపజేసి 2000లో జి.ఓ. 3ను విడుదల చేయించి ఆదివాసీ ప్రాంత ఉద్యోగాలను ఆదివాసీలకే కేటాయింపచేశారు బాలగోపాల్‌సారు. ఎంతోమంది ఆదివాసీ యువకులు దీని ఫలితంగా ఉద్యోగాలు పొందారు.

ఆదివాసులు నిరంతరం దోపిడీ మోసాలకు గురవుతున్నారనే బాధతో అన్న ఆదివాసీ విద్యావంతులను చేరదీసి చట్టాలపై శిక్షణను ఇప్పించే పనికి పూనుకున్నారు. పల్లా త్రినాథ్‌గారి సహకారంతో ఒక ఏడాదిపాటు ఉట్నూరులో భూములు, ఆదివాసుల హక్కులు, చట్టాలపై శిక్షణా తరగతులు జరిగాయి. ఒకసారి శిక్షణ పొందుతున్న విద్యార్థులను ఉద్దేశించి ప్రసంగిస్తూ మీ చట్టాలనూ, భూములనూ, అడవులనూ మీరే రక్షించుకోవాలి, భావితరాలను మీరే కాపాడుకోవాలని వారికి సూచించారు.

షెడ్యూల్డ్ కులాల వారు ఎస్టీలమీద దాడిచేస్తే అది ఎస్‌సిఎస్టీ అత్యాచారాల నిరోధక చట్టంకింద నేరం అవుతుందని నాకు తెలియదు. మా ప్రాంత పోలీసు అధికార్లకీ తెలియదు. ఇలాంటి సంఘటన ఒకటి మా ప్రాంతంలో జరిగినపుడు ఏం చేయాలో తెలియక అన్నను సంప్రదించాను. ఎస్.సిలు ఎస్.టిలపై దాడిచేసినా ఆ చట్టం వర్తిస్తుందని వివరంగా పోలీసు ఉన్నతాధికారులకి ఉత్తరం రాసిచ్చారు. అది చూసిన అధికారులు వెంటనే కేసు నమోదు చేశారు. ఆదివాసుల రక్షణ కోసం రాజ్యాంగంలో ఉన్న అన్ని అంశాలు, చట్టాలు ఆయనకి తెల్సినంతగా మరెవ్వరికీ తెలియవేమో అనిపిస్తుంది.

ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో నకిలీ బాబాలను అరికట్టే కార్యక్రమాన్ని 2005లో పోలీసులు చేపట్టారు. ఏజెన్సీ ప్రాంతమైన కడెం మండలం గోడిస్యారల గ్రామానికి

చెందిన గోండు తెగ పూజారి ఒకరిని ఇందులో భాగంగా అరెస్టు చేసి కేసు పెట్టారు. నిజానికి ఆయన నకిలీ బాబాకాదు. ఒక వకీలు ఆయన వద్ద ముందస్తు బెయిల్‌కోసం 90 వేల రూపాయలు గుంజుకొని హైద్రాబాద్‌లో మరో వకీలు వద్దకు పంపాడు. ఆయన మరో లక్షా నలభైవేలు కావాలన్నాడు. ఆదివాసీ పూజారికి అంత డబ్బు ఎక్కడిది? ఆరు రోజులు అటూ ఇటూ తిరిగి ఎవరి సలహాపైనో నాదగ్గరకు వచ్చారు. బాలగోపాల్‌గారి వద్దకు పంపించాను. ఆయన కేవలం 360 రూపాయలకే మూడు రోజుల్లో ముందస్తు బెయిలు ఇప్పించారని ఆ పూజారి నాకు ఆ తర్వాత సంతోషంగా చెప్పాడు. అన్న ఫీజు విషయం చెప్పినపుడు పూజారి తండ్రి, ఆయనెంబడి వెళ్లిన వాళ్లు బయటికి వచ్చి గుండెల మీద చెయ్యేసుకుని 'ఏందిరా ఇది, నిజమా అబద్ధమా? 90 వేలు తీసుకున్న వకీలు పని చేయలేదు. ఒక లక్షా 40 వేలు తీసుకుంటానన్న వకీలు ఇంత మాట్లాడలేదు. ఈయన 360 రూపాయలకే బెయిలు తీస్తానన్నాడు. ఏందిరా ఇది' అని ఆశ్చర్యపోయారట. ఆదివాసీ సాంస్కృతిక సాంప్రదాయాలకు ఆటంకం కలిగించడం చట్టరీత్యా నేరమని వివరిస్తూ జిల్లా అధికారులకు ఆయన ఒక లేఖ కూడా రాశారు. అప్పటినుండి ఆదివాసీ పూజారుల జోలికి పోలీసులు ఎప్పుడూ రాలేదు.

ఒకటి కాదు రెండు కాదు, వేల ఆదివాసీ సమస్యలపై ఆయన పనిచేశారు. న్యాయవాదిగా, హక్కుల కార్యకర్తగా ఆయన తొలి ప్రాధాన్యం ఆదివాసులే, మేమే.

మా ఆత్మబంధువూ, మా 'డగూర్ ఏవుగునోర్ దైవతోర్ మాయినల్' మాకంటె దుర్బలులైన ఎవరి రక్షణ కోసమో మరోచోటికి ఎగిరి వెళ్లిపోయాడా? మా కొమురం భీం జోడెఘాట్‌లో వనవాసిగా పుట్టడానికి తొందరపడి నిష్క్రమించాడా? అన్నా... అక్కడ పుట్టిన ప్రతి శిశువులోనూ నీ పోలిక కోసం వెతుక్కుంటాం.